

NOFILOLOGIK TA'LIM YO'NALISHI TALABALARIDA TA'LIM AVTONOMIYASI KO'NIKMASINI PODKAST TEXNOLOGIYALARI YORDAMIDA RIVOJLANTIRISH METODIKASI

Saidvaliyeva Dilafruz Ravshanovna

Xorijiy tillar kafedrası, Muhammad Al-Xorazmiy nomidagi

Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

E-mail: saiddilafruz2@gmail.com

ORCID: 0000-0001-9058-7797

Annotatsiya: Nofilologik ta'lim yo'nalishi oliy o'quv yurtida chet tilini o'rganishning asosiy maqsadi talabalarning umumiy madaniy salohiyatini shakllantirishdan iborat bo'lib, bu ularning turli xil aloqa turlariga, shu jumladan kasbga yo'naltirilgan aloqalarga qobiliyatini va tayyorligini anglatadi. O'qitish metodikasi kognitiv-kommunikatsiyaviy kompetensiyani va o'qishga bo'lgan barqaror motivatsiyani rivojlantirishga qaratilgan bo'lishi kerak.

Kalit so'zlar: multimedia, o'quv podkast, ta'lim avtonomiyasi, masofaviy o'qitish

Kirish: Zamonaviy axborotlashgan jamiyati sharoitida oliy o'quv yurtida o'qitish jarayonida "multimedia ta'limi" muhim rol o'ynaydi. O'quv podkastdan foydalanish, o'quvchilarni o'rganish jarayonining ob'ektidan subyektiga aylantirishga yordam beradi, ularning ijodiy faolligini va o'z bilimlarini amaliyotda qo'llashga tayyorligini rag'batlantiradi. O'quv podkasting talabalardan chet tilini o'rganish uchun kamida asosiy bilimlarni, shuningdek, materialni tanlash va mantiqan tuzish qobiliyatini talab qiladi. Bu holatda o'qituvchi o'quvchilarning o'quv faoliyatini yo'naltiruvchi va tuzatadigan murabbiy rolini o'ynaydi. O'qituvchi-talaba o'zaro aloqasining integratsiyasi podkastlardan foydalanishning asosiy

tamoyili bo'lmoqda. Amaliy natijalar ko'rsatganidek, bu metodika talabalarning kognitiv-kommunikatsiyaviy kompetensiyalarini rivojlantirishga katta hissa qo'shadi, ularning motivatsiyasini samarali shakllantiradi va chet tilini kasbga yo'naltirilgan o'rganish uchun keng imkoniyatlar beradi. Bunda multimedia vositalaridan foydalanish muvozanatli bo'lishi va o'qitishning boshqa usullari bilan bir-birini to'ldirib turishi kerak.

Asosiy qism. Nofilologik ta'lim yo'nalishi talabalarida podkast texnologiyalaridan foydalangan holda ta'lim avtonomiyasi ko'nikmalarini rivojlantirish usuli zamonaviy ta'lim sharoitida dolzarb va istiqbolli hisoblanadi. Podkastlar audio materiallarning bir shakli sifatida talabalarga o'zlari uchun qulay rejimda o'rganish imkoniyatini beradi, shuningdek, ularni bilish va o'zini o'zi boshqarish jarayonlariga faol jalb qiladi.

1. Ta'lim avtonomiyasi tushunchasi. Ta'lim avtonomiyasi o'quvchilarning o'z ta'lim jarayonini mustaqil ravishda tashkil etish, maqsadlarni belgilash, ushbu maqsadlarga erishish uchun usul va vositalarni tanlash qobiliyatini anglatadi. Tanqidiy fikrlash, o'z-o'zini hurmat qilish va vaqtni boshqarish muhim jihatlardir.

2. O'rganishda podkastlarning o'rni. Podkastlar qulayligi va mazmuni xilma-xilligi tufayli mashhur o'rganish vositasiga aylanib bormoqda. Ular talabalarga quyidagilarga imkon beradi:

- Istalgan vaqtda va istalgan joyda o'rganing.
- Ularni qiziqtiradigan mavzularni tanlang.
- Og'zaki nutqni tushunish va talaffuzni yaxshilash ustida ishlash.
- tinglash va axborotni tahlil qilish ko'nikmalarini rivojlantirish.

3. Podkast texnologiyalarini joriy etish metodologiyasi. Ingliz tilini o'qitishda podkastlarni samarali qo'llash uchun siz quyidagi metodologiyadan foydalanishingiz mumkin:

a. Mavzu tanlash. Talabalardan o'rganmoqchi bo'lgan mavzularni tanlash so'raladi. Bu dolzarb yangiliklar, madaniyat, fan yoki texnologiya mavzulari bo'lishi mumkin.

b. Podkastlarni yaratish va tinglash. Talabalar tayyor podkastlarni tinglashlari yoki o'zlari yaratishlari mumkin. Podkast yaratish quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- Mavzuni o'rganish.
- Ssenariy yozish.
- Audio yozish va tahrirlash.

Bu jarayon til ko'nikmalarini va tanqidiy fikrlashni rivojlantiradi.

c. Munozara va mulohaza. Podkastlarni tinglagandan yoki yaratgandan so'ng, talabalar muhokamalarda ishtirok etishlari mumkin. Bu guruh yoki individual format bo'lishi mumkin. Mulohaza yuritishga yordam beradigan savollarni berish muhim:

- Nima aniq/noaniq edi?
- Qanday yangi ma'lumotlarni bilib oldingiz?
- Bu ma'lumot oldingi bilimlar bilan qanday bog'liq?

d. Baholash va o'z-o'zini hurmat qilish. Talabalar o'zlari tinglayotgan podkastlar haqidagi sharhlari, yozuvlari va sharhlarini o'z ichiga olgan portfel yaratishlari mumkin. Bu ularning taraqqiyotini o'z-o'zini baholashga yordam beradi.

4. Foyda va natijalar. Podkast texnologiyalaridan foydalanish o'quvchilarga o'rganish mustaqilligini rivojlantirishga yordam beradi:

- o'rganishga bo'lgan motivatsiya va qiziqishni oshirish.
- muayyan mavzular bo'yicha bilimlarni chuqurlashtirish.
- o'z-o'zini tartibga solish va tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirish.

Podkastlar turli ta'lim kontekstlarida keng qo'llaniladigan zamonaviy va samarali o'rganish vositasidir. Ular sizga ma'lumotlarga kirishni kengaytirish va o'quv jarayonini diversifikatsiya qilish imkonini beradi, talabalarda bir qator asosiy

ko'nikmalarni rivojlantirishga yordam beradi. Keling, ilmiy nuqtai nazardan o'rganishda podkastlarning rolini ko'rib chiqaylik.

Axborotni taqdim etishning eshitish shakli. Podkastlar audio format sifatida o'ziga xos afzalliklarga ega bo'lgan ma'lumotni qabul qilishning o'ziga xos usulini taklif qilishi mumkin. Tadqiqot shuni ko'rsatadiki, eshitish idroki ma'lumot va o'rganishni yaxshiroq saqlashga yordam beradi (Mayer, 2005). Ko'p vakillik nazariyasiga ko'ra (Mayer, 2001), matn va audiovizual tarkibni birlashtirish turli kognitiv kanallarni faollashtirish orqali o'quv jarayonlarini yaxshilashi mumkin.

Foydalanish imkoniyati va moslashuvchanlik. Podkastlar o'quvchilarga istalgan vaqtda, istalgan joyda ta'lim mazmunidan foydalanish imkonini beradi. Bu, ayniqsa, o'rganishning mobil va moslashuvchan shakllariga bo'lgan ehtiyoj ortib borayotgani bilan bog'liq (Vang va Vang, 2019). Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, bu qulaylik talabalarning faolligini oshiradi, chunki talabalar o'z o'rganish tezligi va kontekstini tanlashlari mumkin (Hew & Cheung, 2014).

Mustaqillik va tanqidiy fikrlashni rivojlantirish. Podkastlardan foydalanish o'quvchilarga o'zlarini qiziqtirgan mavzularni tanlash va ularni chuqurroq o'rganish imkonini berish orqali o'rganish avtonomiyasini katalizlashi mumkin (Gulbahar va Guven, 2008). Audio kontentni tahlil qilish ma'lumotni tanqidiy baholash va muhim jihatlarni ta'kidlash qobiliyatini talab qiladi, bu analitik fikrlashni rivojlantirishni qo'llab-quvvatlaydi (Brusilovsky & Millan, 2007).

Multimodal o'rganishni soddalashtiring. Podkastlar multimodal ta'lim muhitini yaratish orqali o'rganishning boshqa shakllarini to'ldirishi mumkin. Bu o'rganishni kuchaytiradi, chunki talabalar podkastlarni tinglashni matnlarni o'qish, amaliy topshiriqlar va guruh muhokamalari bilan birlashtirishi mumkin (Dabbagh & Kitsantas, 2012). Multimodallik turli xil o'rganish uslublari va individual o'quvchilarning afzalliklarini qondirishga yordam beradi.

Ijtimoiy hamkorlik va hamkorlik. Podkastlar o'quvchilar o'zaro fikr almashishlari va hamfikrlarni topishlari mumkin bo'lgan ta'lim hamjamiyatlarini

yaratishga yordam beradi. Sinfga podkastlarni kiritish ijtimoiy va hamkorlik qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi, chunki talabalar tinglagan materialni muhokama qilishlari va hamkorlikdagi loyihalar ustida ishlashlari mumkin (Garrison va Anderson , 2003).

Masofaviy o'qitish formatini qo'llab-quvvatlash. Podkastlar masofaviy ta'lim sharoitida tobora dolzarb bo'lib bormoqda. Ular o'qituvchilarga bilimlarni ko'psonli talabalar bilan samarali almashish imkonini beradi va yuqori darajadagi ishtirok va interaktivlikni ta'minlaydi (Moore, 1993). Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, masofaviy kurslarda podkastlardan foydalanish akademik samaradorlikni va talabalarning qoniqishini oshirishi mumkin (Bong , 2019).

Xulosa. Podkastlar qulaylik, moslashuvchanlik va ta'lim usullarining xilmaxilligini ta'minlash orqali ta'lim jarayonini modernizatsiya qilishda muhim rol o'ynaydi. Ulardan foydalanish o'quvchilarda ta'lim avtonomiyasi, tanqidiy fikrlash va ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirishga yordam beradi, shuningdek, o'quv materialini chuqurroq va faolroq o'zlashtirish uchun sharoit yaratadi. Texnologiyaning uzluksiz rivojlanishi va ta'lim muhitidagi o'zgarishlar bilan podkastlar ta'lim imkoniyatlarini oshirish uchun istiqbolli vosita bo'lib qolmoqda. Shuningdek, podkastlar orqali talabalar ta'lim avtonomiyasini rivojlantirish metodologiyasi no'filologik ta'lim talabalari uchun yangi ufqlarni ochadi, bu ularga nafaqat tilni o'zlashtirish, balki o'rganishda mustaqil va o'zini o'zi ta'minlash imkonini beradi. Ta'lim avtonomiyasi bugungi sharoitda samarali ta'limning asosiy tarkibiy qismidir. Bu tanqidiy fikrlashni rivojlantirishga, motivatsiyani oshirishga va akademik samaradorlikni oshirishga yordam beradi. Ilmiy tadqiqotlar uning ko'p qirraliligi va talabalarning shaxsiy va kasbiy o'sishi uchun muhimligini ta'kidlaydi va avtonom ta'limni qo'llab-quvvatlovchi usullarni amalga oshirish zarurligini ta'kidlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Brusilovsky, P., & Millán, E. User Models for Adaptive Hypermedia and Adaptive Educational Systems. In P. Brusilovsky, A. Kobsa, & W. Nejdl (Eds.).2007. The Adaptive Web (pp. 3-53). Berlin: Springer-Verlag.
http://dx.doi.org/10.1007/978-3-540-72079-9_1

2. Dabbagh, N. and Kitsantas, A. Personal Learning Environments, Social Media, and Self-Regulated Learning: A Natural Formula for Connecting Formal and Informal Learning. Internet and Higher Education.2021. №15, 3-8p.
<https://doi.org/10.1016/j.iheduc.2011.06.002>

3. Garrison, D., & Anderson, T. E-learning in the 21st century. New York: RoutledgeFalmer.2003.

**Online Cooperative Learning and Key Interpsychological Mechanisms:
An Exploratory Study through the Analysis of the Discourse Content**

4. Hew, K. F., & Cheung, W. S. Students’ and Instructors’ Use of Massive Open Online Courses (MOOCs): Motivations and Challenges. Educational Research Review. 2014. №12, 45-58p. <http://dx.doi.org/10.1016/j.edurev.2014.05.001>

5. Mayer, R. E. Cognitive Theory of Multimedia Learning. In R. E. Mayer (Ed.), The Cambridge handbook of multimedia learning. Cambridge University Press. 2005.31–48p

<https://doi.org/10.1017/CBO9780511816819.004>

6.Mayer,R.E. *Multimedia learning*. Cambridge University Press. 2001.

<https://doi.org/10.1017/CBO9781139164603>